

NEKOLIKO RADOVA AUGSBURŠKIH I BEČKIH MAJSTORA IZ 17. I POČETKA 18. STOLJEĆA U DUBROVNIKU

Ivo Lentić

Dubrovnik je jedan od najstarijih i najznačajnijih centara zlatarstva u Hrvatskoj. Dubrovačko zlatarstvo, koje je svoj najveći procvat doživjelo od 13. do 16. stoljeća, nije zamrlo ni u doba baroka, tj. tijekom 17. i 18. stoljeća. Međutim, nakon 16. stoljeća popustila je kreativna snaga dubrovačkih domaćih zlatara koji se većinom orijentiraju na izradu nakita za domaće potrebe, kao i onoga namijenjenog izvozu, jer se dubrovačko zlato i srebro zbog svoje kvalitete i čistoće uvelike cijenilo na inozemnom tržištu te je bilo značajan i veoma važan izvozni artikal dubrovačke trgovine i privrede.

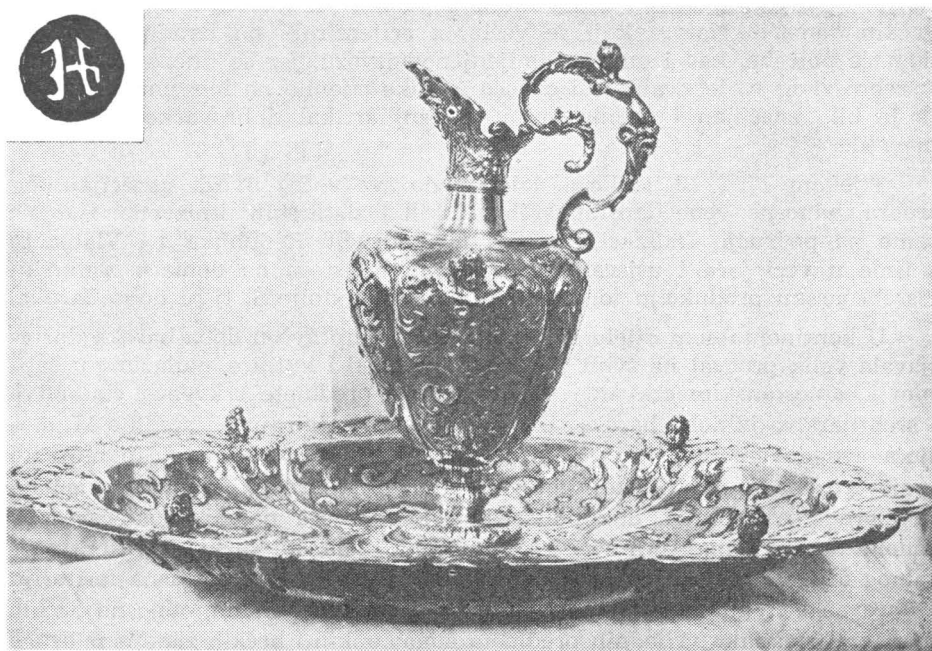
Tijekom 17. i 18. stoljeća dolazi i do sve većeg uvoza venecijanskog srebra, odnosno venecijanskih srebrnarskih i zlatarskih proizvoda, i to ne samo na području Dalmacije nego i na području Republike sv. Vlahu, te s time u vezi jača i utjecaj venecijanskih majstora na domaću zlatarsku i srebrnarsku produkciju toga grada u 17. i 18. stoljeću, tj. u doba baroka.

U kontinentalnom dijelu Hrvatske, koja je upravo u doba baroka doživljavala velik procvat na svim poljima umjetnosti i kulture, nailazimo u župnim i samostanskim crkvama na dragocjene predmete crkvenog zlatarstva i srebrnarstva iz doba baroka. U tome dijelu dominiraju od sredine 17. stoljeća sve do sredine 18. stoljeća među stranim majstorima (i to naročito u sjeverozapadnoj Hrvatskoj) gotovo isključivo srebrnari i zlatari iz njemačkog grada Augsburga, dok od sredine 18. stoljeća nadalje susrećemo uz radove domaćih majstora sve češće vrijedna djela. Za razliku od kontinentalnog dijela Hrvatske na teritoriju Dalmacije nailazimo, kao i na teritoriju Dubrovačke Republike, veoma rijetko na djela augsburških, odnosno bečkih majstora. Nekoliko vrijednih predmeta augsburških i bečkih zlatara iz druge polovine 17. i početka 18. stoljeća, koji su nam sačuvani u crkvama Dubrovnika i bliže okolice, dokazuje nam postojanje trgovačkih i diplomatskih

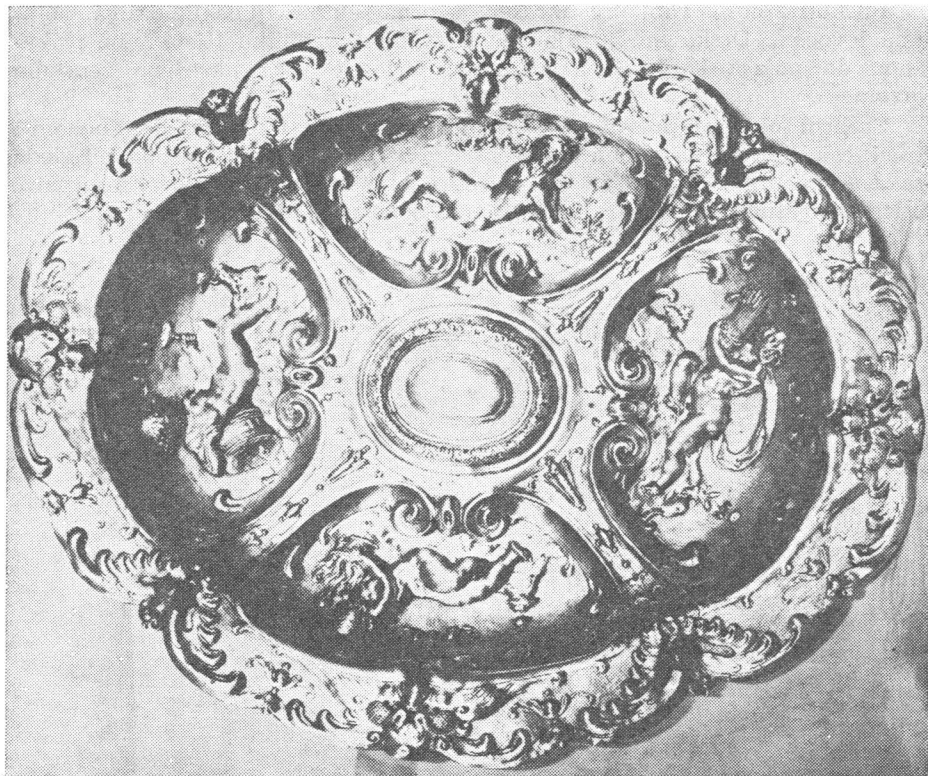
veza tog dijela Hrvatske s tim zemljama, a ujedno pokazuju značaj i premoć augsburškog zlatarstva tijekom 17. stoljeća u svim dijelovima tadašnje Evrope.

Grad Augsburg bio je najvažnije središte njemačkog zlatarstva kojemu je kvalitetom svojih proizvoda konkurirao jedino njemački grad Nürnberg. Augsburg je tijekom 17. stoljeća sve do polovine 18. stoljeća neprikosnoveno vladao ne samo tadašnjim njemačkim, nego i čitavim evropskim zlatarskim i srebrnarskim tržištem. Premoć Augsburga na polju zlatarstva počinje jenjavati od polovine 18. stoljeća nadalje, te njegovo mjesto na tome polju zauzimaju u kontinentalnom dijelu Hrvatske sve brojniji i kvalitetniji radovi austrijskih, odnosno bečkih zlatara i srebrnara. Međutim, predmeti austrijskog odnosno bečkog zlatarstva i srebrnarstva iz druge polovine 17. i prve polovine 18. stoljeća neobično su rijetki u crkvama kontinentalne Hrvatske i to upravo zbog predominacije augsburške srebrnarske produkcije u tom razdoblju.

Dubrovnik je zbog svojih razvijenih i razgranatih trgovačkih i diplomatskih veza bio i te kako u mogućnosti da dođe u posjed vrijednih zlatarskih i srebrnarskih predmeta iz tih centara tadašnjeg evropskog zlatarstva.

Srebrni pladanj s vrčem augsburškog majstora »HB« s njegovim žigom iz sredine XVII st. u katedrali u Dubrovniku

Srebrni pladanj augsburškog majstora »HB« iz sredine XVII st. u katedrali u Dubrovniku

AUGSBURŠKI MAJSTORI

Dubrovnik — katedrala

Pladanj s vrčem

Srebro, djelomično pozlačeno

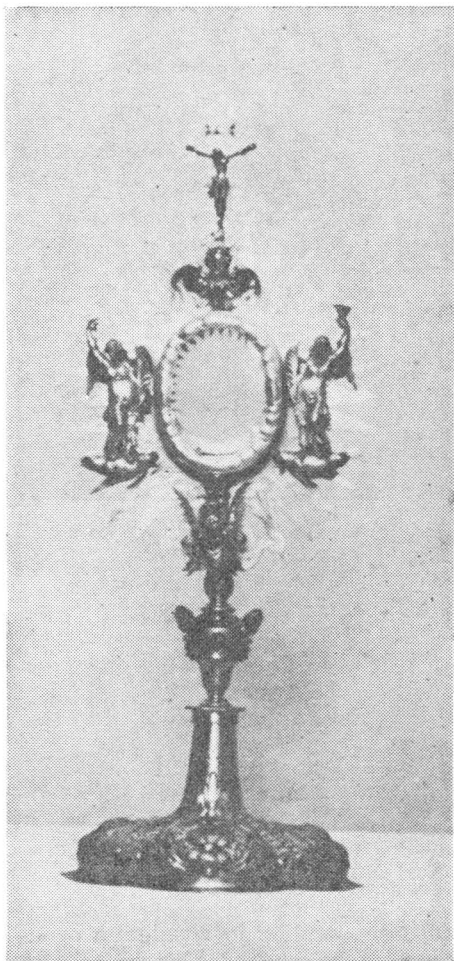
Pladanj: dužina 56 cm, širina 45 cm, visina 5 cm

Vrč: baza (oval) 9 cm × 7,6 cm, visina 31 cm

Pladanj ovalna oblika ukrašen je iskucanim kvalitetno izvedenim ornamentima. Sredina pladnja oblo je izbočena na mjestu određenom za vrč. Sam je pladanj podijeljen na četiri polja u kojima su prikazani iskucani likovi anđelčića koji u rukama drže snopove žita, bačvice s vinom, košarice s ružama i lonac s vatrom. Rub je pladnja barokno profiliran i ukrašen voćem i lijevanim glavama.

Raskošno oblikovani vrč ukrašen je ornamentom ljudskih likova, volutama i voćem. Drška mu je lijevana i izvedena u obliku tijela žene prikazanog do pojasa i ukrašena viticama. Grlo je vrča ukrašeno ženskom glavom.

Srebrni pladanj providen je na donjem dijelu tzv. »Ziselierstuchom«, tj. cik-cak linijom za probu čistoće srebra, kao i žigom mjesnog pregleda grada Augsburga. Uz mjesni žig utisnuti su i inicijali majstora srebrnara, tj. HB u ligaturi. Taj majstor, čije je ime nepoznato, djelovao je u Augsburgu.

Pokaznica augsburškog majstora Georga Erharda iz kraja XVII st. u župskoj crkvi u Zatonu

Srebrni ciborij bečkog majstora Hansa Christopha Hussfelda iz 168? godine u franjevačkoj crkvi u Dubrovniku

Srebrni kalež sa žigom nepoznatog majstora »INA« iz godine 1679. u dominikanskoj crkvi u Dubrovniku

gu sredinom 17. stoljeća, a od njega je sačuvana i gravirana srebrna ploča radnog stola Kurfürsta Johanna Georga I od Saske, kao i jedan srebrni i pozlaćeni pladanj.¹

Zaton Veliki — župna crkva

Pokaznica

Srebro, djelomice pozlaćeno

Visina 48 cm, širina 19,2 cm; baza (oval) 18,7×12,7 cm

Kvalitetno izvedena srebrna i djelomično pozlaćena takozvana »sunčana monstranca« s ovalnom barokno oblikovanom bazom ukrašenom iskucanom ornamentikom velikih cvjetova i akantusova lišća. Kruškoliki nodus ukra-

šen je s tri lijevane anđeoske glavice, dok gornji dio monstrance počiva na glavi kerubina velikih krila. Ostensorij ovalna oblika sa zlatnom lunulom ispod kristalnog stakla uokviren je s lijeve i desne strane uspravnim likovima kerubina velikih krila i u dugačkim haljinama. Iznad ostensorija nalazi se glavica krilatog anđela, dok se na samom vrhu monstrance nalazi lijevani i kvalitetno izvedeni raspeti Krist na križu. Uokolo čitavog gornjeg dijela pokaznice teče vijenac nemirno treptećih pozlaćenih zraka svjetlosti.

Ova je pokaznica providena žigom mjesnog pregleda grada Augsburga, kao i inicijalima majstora GE u ovalu. Ovakvim se inicijalima služio kod svojih radova augsburški majstor Georg Erhard, koji se 1676. godine oženio, a 1704. godine umro. Njemu se pripisuje još jedna druga pokaznica koja se nalazila u crkvi u Pfullendorfu.²

BEČKI MAJSTORI

Dubrovnik — franjevačka crkva

C i b o r i j

Srebro djelomično pozlačeno

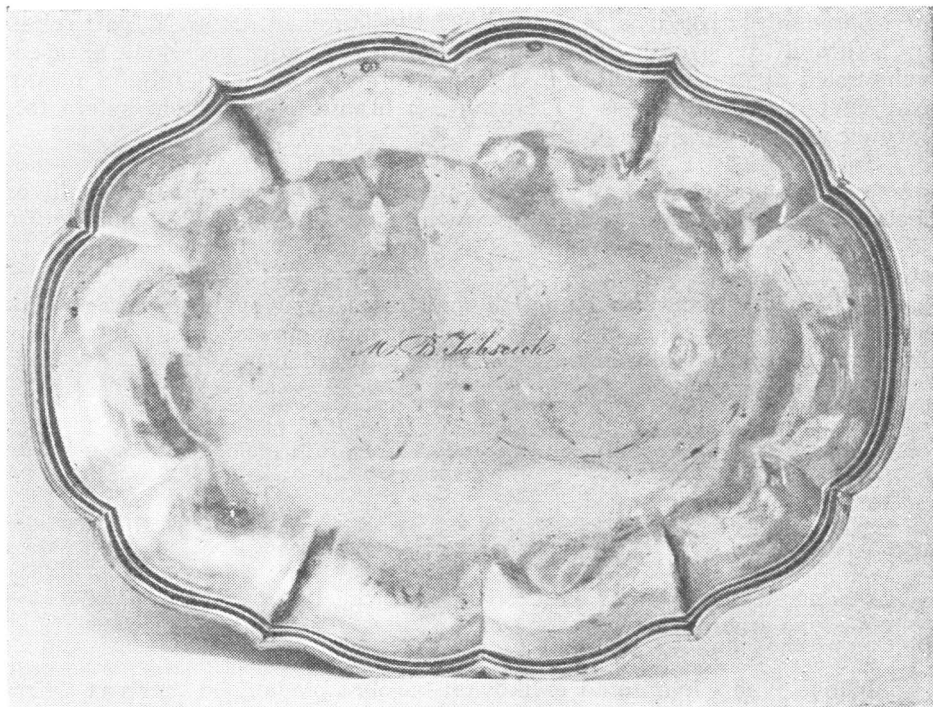
Visina 32 cm, promjer baze 14,2 cm, promjer kupe 13 cm

Ciborij ima okruglu bazu široko izvučena vanjskog ruba. Baza je ukrašena iskucanim akantusovim viticama i velikim srebrnim cvjetovima, izvedenih potpuno u stilu suvremenih augsburških majstora.

Nodus ciborija izveden je u obliku spljoštene jabuke ukrašene glavica krilatih anđelčića. Donji dio kupe ciborija izveden je na proboj od spleta srebrnih akantusovih vitica i krilatih anđeoskih glavica. Poklopac ciborija izveden je na identičan način kao i baza ciborija s akantusovim lišćem i velikim cvjetovima. Na unutrašnjoj strani poklopca ugraviran je grb iznad kojeg se nalazi biskupski šešir i natpis: IN CRUCE GLORIA MEA, dok se ispod grba nalaze inicijali WDGEV.

Budući da taj grb ne pripada ni jednoj od poznatih dubrovačkih patrićijskih porodica, vrlo je vjerojatno da se radi o daru jednoga stranog prelata ili diplomata.

Ciborij je providen žigom mjesnog pregleda grada Beča (grb s križem, iznad njega slovo W) s oznakom godine 168?. Takav grb bio je u upotrebi od 1675. do 1737. godine za srebro čistoće od 15 do 14 lota.³ Uz taj žig nalaze se utisnuti i inicijali majstora HCH u ovalu. Takvim se inicijalima po svojoj prilici služio bečki majstor Hans Christoph Hussfeld koji se spominje u razdoblju od 1691. do 1706. godine.⁴

Srebrni pladanj bečkog majstora Franza Lenera von Waldberga iz prve polovine XVIII st. u crkvi Gospe Milosrđa u Dubrovniku

Dubrovnik — dominikanski samostan

Kalež

Srebro, djelomično pozlačeno

Visina 26,3 cm, promjer baze 17,3 cm, promjer kupe 9,5 cm

Srebrni i djelomično pozlačeni kalež sa šesterolisnom bazom profilirana vanjskog ruba. Koljeno baze ukrašeno je veoma precizno iskucanim viticama akantusa i glavicama krilatih anđelčića. Gornja ploha baze podijeljena je u šest jednakih polja koja su ukrašena prikucanim srebrnim florealnim ornamentima i glavicama krilatih anđelčića. Podnožje nodusa je heksagonalno i u poljima ukrašeno slovima *M A R I A* i rozetom. Sam nodus oblikovan je kao splošteni cvijet dvostrukih latica na način kasnogotičkih nodusa. Gornji dio iznad nodusa također je heksagonalna oblika i u poljima ukrašen slovima *I E S V S* i rozetom.

Kupa kaleža izvedena je na probaj od spleta akantusovih vitica i reljefno iskucanih dvostrukih likova anđela koji podržavaju medaljone ukrašene volutama i akantusovim lišćem. U medaljonima su iskucani reljefni prikazi Navještenja, Rođenja Isusa i Prikazanja u hramu. Nad čaškom kaleža teče lovorov vijenac ukrašen akantusom.

Taj zanimljiv i kvalitetno izvedeni kalež označen je žigom mjesnog pregleda grada Beča kakav je bio u upotrebi kod predmeta izrađenih od srebra čistoće od 15 do 14 lota u razdoblju od 1675. do 1737. godine.⁵ Taj je žig proviđen i godinom 1679, te je prema tome vidljivo da pripada 17. stoljeću.

Uz taj žig utisnuti su i inicijali majstora INA u ovalu. Ime toga majstora nije do danas još otkriveno, pa o njemu nema spomena u stručnoj literaturi o bečkim srebrnarima i zlatarima tog razdoblja.

Dubrovnik — Crkva Gospe Milosrđa

Srebrni pladanj

Dužina 22 cm, širina 17 cm
Masivno srebro

Jednostavno i kvalitetno oblikovani barokni pladanj od masivna srebra s barokno oblikovanim i profiliranim vanjskim rubom. U sredini pladnja ugraviran je natpis: M. B. JAHSCICH, kao i slova C A O.

Na donjem dijelu pladnja utisnut je žig, tj. slova MK nadvišena križem.

Na vanjskom rubu pladnja utisnut je žig mjesnog pregleda grada Beča, kakav je bio u upotrebi za predmete čistoće srebra od 15 do 14 lota,⁶ a uz

FL

taj žig i inicijali majstora srebrnara FW. Takve je inicijale u svojim radovima upotrebljavao bečki majstor Franz Lener von Waldberg, koji se spominje u razdoblju od 1708. do 1750. godine.⁷

BILJEŠKE

¹ Marc Rosenberg, Der Goldschmiede Merkzeichen, Frankfurt am Main 1922, str. 105, br. 555.

² M. Rosenberg, o. c., str. 146—147, br. 483.

³ Viktor Reitzner, Alt Wien Lexikon, Wien 1952, str. 152 sl. p. 105.

⁴ V. Reitzner, o. c., str. 159, br. 434.

⁵ V. Reitzner, o. c., str. 152, sl. P. 105.

⁶ V. Reitzner, o. c., str. 152, sl. P. 107.

⁷ V. Reitzner, o. c., str. 161, 495.

EINIGE WERKE VON AUGSBURGER UND WIENER SILBERSCHMIEDEN
AUS DER ZWEITEN HAELFTE DES 17 UND VOM ANFANG
DES 18 JAHRHUNDERTS IN DUBROVNIK

Ivo Lentić

Dubrovnik war eines der ältesten und bedeutendsten Zentren der Goldschmiedekunst in Kroatien, welches seine Blütezeit vom 13 bis zum 16 Jahrhundert erlebte.

Wenn auch die kreative Kraft der einheimischen Goldschmiede der Republik des Hl. Blasius ab Ende des 16 Jahrhunderts bedeutend nachlässt, entwickelten die Gold- und Silberschmiede dieser Stadt auch während der Barockzeit eine sehr rege Tätigkeit, da die Erzeugnisse der einheimischen Meister wegen ihrer Qualität und Reinheit sowie auch wegen der Feinheit des verwendeten Goldes und Silbers auf den ausländischen Märkten ein sehr gefragter und geschätzter Artikel waren, und diese Erzeugnisse einen sehr wichtigen Ausfuhr- und Handelsartikel der Republik Dubrovnik darstellten.

In Dalmatien wie auch in der ehemaligen Republik des Hl. Blasius d.h. in der Republik Dubrovnik, sind Werke der Augsburger und Wiener Silberschmiede äusserst selten, da während der Barockzeit die Erzeugnisse der Venezianischen Goldschmiede dominierten.

Desto interessanter sind uns einige wertvolle und seltene Werke der Augsburger und Wiener Silberschmiede aus der zweiten Hälfte des 17. und vom Anfang des 18. Jahrhunderts, welche uns in den Kirchen von Dubrovnik und Umgebung erhalten geblieben sind.